

SOME NOTES ON G. COȘBUC'S INTELLECTUAL TRAINING IN NASAUD

Radu Drăgulescu

Assoc. Prof., PhD, "Lucian Blaga" University of Sibiu

Abstract: Our paper proposes some explanations and corrections about the time spent by G. Coșbuc in Năsăud and the role school and the people hem et have played in his shaping as an artist. Searching into archives and into the written memories of people who have known him, in this paper we try to contribute to strengthening the biography of this beloved poet of the Romanians.

Keywords: Coșbuc, Năsăud, Virtus Romana Rediviva, Musa Someșană, formare intelectuală

Orășelul transilvănean de la sfârșitul secolului al XIX-lea nu diferea prea mult de satul de munte din care provenea Coșbuc¹. Colegii săi erau și ei, majoritatea², fii de țărani, care, deși nu aveau aceleași preocupări, l-au susținut pe Coșbuc în năzuințele sale. Dacă nu ar fi mers la școală, ne asigură O. Goga, hordouanul ar fi rămas un colăcar pe la nunți, „un mare meșter anonim, ca autorul ‚Mioriței’ și suflarea lui de foc s-ar fi topit în flacăra pururea primenită a folklorului”³. Găzduit de Teodor Rotari într-un spațiu de cultură, tânărul elev are șansa de a se bucura de accesul la o bibliotecă impresionantă, fapt care joacă un rol covârșitor în formarea sa, pe lângă materiile studiate la școală. Acum intră, cu adevărat, în contact cu literatura și cultura germană, care îl va marca pe viitor. Citește operele lui Heine, Lenau, Rückert, Zedlitz, Kosegarten, Freiligrath, dar și pe cele ale clasicilor greci și romani. Are acces la culegerile de poezie populară ale lui Damaschin Bojinca, Eftimie Murgu, Nicolae Pauletti, Atanasie Marienescu, Miron Pompiliu și Vasile

¹ „Lumea dimprejur era o continuare normală a vieții de acasă. Înfățișarea rustică de la Hordou reînvia pe ulițele strâmte cu case țărănești din micul orășel înfundat după colinele munților Bistriței. Era aceeaș lume, acelaș port și graiu, un colț de românism ferit de orice infiltrație străină. Câteva sute de elevi, copii dela țară, veniți din toate părțile cu mâncare în desagi, aciuiți în gazdă la câte un gospodar din capul satului.” (O. Goga, *Coșbuc. Discurs de primire...*, 1923, p. 11-12).

² *Doisprezece din paisprezece, ne spune poetul.*

³ O. Goga, *Coșbuc. Discurs de primire...*, 1923, p. 12.

Alecsandri⁴. Cultura sa generală se îmbunătățește considerabil, deși, cum s-a văzut, poetul era dojenit, din acest punct de vedere, de critici mai vechi și mai noi. Studiind filozofia, cosmogonia, etica, literaturile clasice și moderne, tânărul devine din ce în ce mai interesat de extinderea cunoștințelor sale. „Gimnazistul Coșbuc a studiat în clasa a V-a *Elementele de limbă română*, de T. Cipariu și a făcut lectură pe *Lepturariul* lui Pumnul, tomul III; în clasa a VI-a a continuat lecturile din *Lepturariu* și a studiat *Elemente de poetică metrică* de T. Cipariu; în clasa a VII-a a studiat *Retorica română*, apoi iarăși *Lepturariul*, tomul IV și la declamațiune a recitat ‚cuvântări și poezii alese’; în sfârșit, în clasa a VIII-a a audiat un curs de *Istoria limbii și a literaturii române până în prezent*⁵. Din acest curs redactat și predat, probabil de Maxim Pop în anii 1870-1872 și care marchează existența preocupărilor folclorice la gimnaziul din Năsăud încă dinaintea anilor de școală a lui Coșbuc’ s-a păstrat o copie manuscris datată ‚25 aprilie 1872’, făcută de elevul dintr-a VIII-a, Ioan Ciocan⁶, copie care a stat, mai târziu, la baza prelegerilor ținute de profesorul Ioan Ciocan”⁷.

Profesorii școlii din Năsăud au, în mare parte, studii la universitățile din Austria și, unii dintre ei, doctorate. „Printre aceștia amintim pe Florian Moțoc, cu studii la Viena, pe dr. Constantin Moisil, profesorul de limba română al lui Coșbuc, de asemenea cu studii la Viena și cu doctorat obținut în 1870; dr. Ioan M. Lazăr care studiasse teologia la Pesta, apoi la Institutul Augustinian din Viena. Tot la Viena studiasse istoria universală, filozofia și se ocupa de limba română, desfășurând o extinsă activitate literară. Vorbea latina, germana, italiana, maghiara și cunoștea greaca și franceza; Ion Mălai cu doctoratul în filozofie luat la Graz în 1871, Paul Tanco în 1872, Artemiu Publiu Alexi în 1874. Urmează o altă generație de profesori în frunte cu Gavrilă Scridon, Ioan Tanco, traducător din germană, Ioan Ciocanu cu studii la Viena, Graz, Budapesta, Grigore Pletosu cu studii la Lipsca, Budapesta și alții”⁸.

Într-o zi⁹, poetul pășește cu timiditate în ședința societății *Virtus Romana Rediviva* și devine, în scurtă vreme, unul dintre cei mai activi membri. Societatea s-a constituit oficial în 1870 și avea drept scop continuarea spiritului de luptă pentru reînvierea națională

⁴ Jacob Popper, *Celălalt Coșbuc*, Sibiu, Editura Imago, 1995, p. 23.

⁵ V. Șotropa, N. Drăganu, *Istoria școalelor năsăudene*, Năsăud, 1913, p. 217 și 219.

⁶ Grigore Găzdac, *Câteva considerații despre orizontul folcloric al gândirii coșbuciene*, în *Arhiva someșană*, I, 1972.

⁷ Lucian Valea, *Pe urmele lui George Coșbuc*, București, Editura Sport-Turism, 1986, p. 58.

⁸ Vasile Voia, *George Coșbuc și poezii germani din secolul al XIX-lea*, în *Studii despre Coșbuc*, Cluj, 1966, p. 141.

⁹ 15 octombrie 1882.

și culturală a românilor. În 1882 apare almanahul societății, o revistă manuscris: *Musa Someșană*, în care avea să publice și elevul Coșbuc. Din păcate, în timpul primului război mondial, au dispărut tocmai aceste numere, păstrate nouă datorită transcrierii lor de către Nicolae Drăganu¹⁰.

Vasile M. Sassu¹¹ prezintă *Musa Someșană* ca fiind un ziar local, iar revista Societății *Virtus Romana Rediviva*, drept o altă publicație: „Astfel, ca elev de liceu își publică încercările literare în revista elevilor ‚Virtus romana rediviva’ și mai apoi în foaia locală ‚Muza Someșană’”.

Acest tip de societate nu era o noutate, o organizare singulară sau întâmplătoare. În numeroase orașe ale Ardealului, la mijlocul secolului al XIX-lea se desfășurau activități culturale intense. Societăți de lectură de genul *României June*, din Viena, întâlnim după 1851 în mai multe orașe transilvănene. În 1864 apare o asemenea societate la Blaj, un an mai târziu la Sibiu, în 1867 la Arad, la Lugoj în 1868, la Gherla în 1869, în 1869 *Societatea română pentru fond de teatru*, de la Deva, *Societatea de lectură* din Oradea, la Beiuș în 1871, în 1872 la Timișoara, 1873 la Oravița, la Câmpeni în 1887, la Caransebeș în 1877¹². Nici revista manuscris nu era neobișnuită. La Cluj, de exemplu, apăreau, în 1845, *Diorile-foaie pentru minte și inimă*¹³ a lui Al. Pop¹⁴, *Speranța și Foaia literară*, foi ale *Societății de lectură a elevilor de la Liceul romano – catolic*¹⁵.

Elev în clasa a VII-a, conform procesului verbal al ședinței din 24 septembrie 1882, Coșbuc devine vicepreședinte al societății, prin derogare de la dispozițiile statutare (alegerea trebuia să se facă prin vot secret), fiind aclamat de membrii societății, iar un an mai târziu, la 2 decembrie¹⁶ 1883, poetul este ales în unanimitate ca președinte, tot prin aclamații, contrar obiceiului votului secret. La 9 decembrie George Coșbuc rostește un memorabil cuvânt de deschidere a primei sale ședințe¹⁷:

¹⁰ Nicolae Drăganu menționează, pe ani, și titlul scrierilor lui Coșbuc din această perioadă.

¹¹ Vasile M. Sassu, *Gheorghe Coșbuc. Viața și opera lui*, București, Editura Cartea Românească, 1937, p. 100; a se vedea și p. 98.

¹² Onisim Filipoiu, *George Coșbuc la Virtus Romana Rediviva*, în *Studii despre Coșbuc*, Cluj, 1966, p. 39.

¹³ Victor V. Grecu, *Studii de istorie a lingvisticii românești*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1971.

¹⁴ Al. Papiu Ilarian.

¹⁵ Onisim Filipoiu, *George Coșbuc la Virtus Romana Rediviva*, în *Studii despre Coșbuc*, Cluj, 1966, p. 41.

¹⁶ Este data prezentată de Onisim Filipoiu în *George Coșbuc la Virtus Romana Rediviva*, în *Studii despre Coșbuc*, Cluj, 1966, p. 40, aflându-se în contradicție cu Gavril Scridon care prezintă data de 2 octombrie (*Pagini despre Coșbuc*, București, *Societatea de Științe Istorice și Filologice*, 1957, p. 40). Ședința de alegere a lui Coșbuc în calitate de președinte a avut loc la 2 decembrie, având în vedere faptul că prima ședință sub președinția sa a avut loc la 9 decembrie, deci o săptămână mai târziu.

¹⁷ Apud Gavril Scridon, *Pagini despre Coșbuc*, București, *Societatea de Științe Istorice și Filologice*, 1957, p. 40-41.

Înainte de a ne începe activitatea noastră literară vreau să vorbesc câteva cuvinte, însă nu vorbite din datină, ci din necesitatea de a fi vorbite. Jung zicea odinioară: „Cel ce rămâne numai în cercul gândirilor sale, acela rămâne în veci în simpla sa sărăcie”, adică: omul, care nu-și bate capul să știe și altceva decât numai acea [sic!] ce trebuie să știe, acela va rămâne pururea sărac de cunoștințe, ca napul. Această sentință a marelui filozof german exprimă un adevăr adânc, deși de altmintrelea foarte evident. De acest adevăr au fost conduși, pre semne, și acești studenți de la acest gimnaziu, cari au pus bază la societatea noastră. Ei au început opera, noi însă trebuie să o continuăm, dacă mai avem încă priceperea să înțelegem sentința lui Jung. [...]

Apărut la aproape zece ani după cartea lui Gavril Scridon, studiul lui Onisim Filipoiu¹⁸ diferă prin mai multe aspecte de aceasta. Textul acelei cuvântări de deschidere nu este identic la cei doi autori. Făcând abstracție de diferențele de particularități lingvistice și de inadvertențele privind punctuația, nu putem trece cu vederea anomalia, care pot fi însă și niște banale erori tipografice. *Poligloții* sunt cu totul altceva decât *apologeții*, elevii nu pot fi „singuri că vor fi arătați cu degetul”, iar în al doilea alineat lipsesc opt cuvinte, fapt care conduce la ambiguitate: „mulți dintre noi sau au uitat *că ce scop are societatea, sau nu-l știu sau nu vreau să-l știe.*” Pe de altă parte însă, în același loc, la Onisim Filipoiu apare termenul *dispreț*, care nu este justificat: „De uitare și de neștiință *dispreț* acesta din urmă însă nu.” În varianta lui Scridon termenul este *disput* părăndu-i acestuia, probabil, mai potrivit. Cuvântarea lui Coșbuc a apărut în *Musa Someșană*.

În acest almanah manuscris al societății, Coșbuc a publicat, după toate probabilitățile, 54 de poezii. În perioada nășăudeană poetul ar fi compus însă aproape 200 de creații.¹⁹ Cei mai avizați cercetători ai perioadei nășăudene (N. Drăganu, O. Filipoiu și

¹⁸ Onisim Filipoiu, *George Coșbuc la Virtus Romana Rediviva*, în *Studii despre Coșbuc*, Cluj, 1966.

¹⁹ Dintre care 160 le-ar fi scris în clasa a IV-a liceală, ne informează Iuliu Bugnariu, care publică câteva versuri ale poetului, pe care acesta le-ar fi scris la vârsta de 12 ani:

*„Pe orizontul nostru apare un bărbat
În știință și arte foarte învățat,
Că știe fără eroare cât e doi cu patru;
Se miră-al său părinte, se miră chiar și satu.”*

Sau

*„Am întrebat copacii-n codru:
Spuneți-mi, frați, de-o fi a mea.
De-ți zice ,da’, plecați coroana;
Și-o scuturați, de-ți zice ,ba’.*

G. Scridon) nu au reușit să inventarieze cu exactitate și în totalitate lucrările lui Coșbuc din anii liceali. Este și foarte greu, având în vedere faptul că poetul a distrus mare parte dintre ele, iar altele s-au pierdut pur și simplu.

Prima poezie a cărei dată exactă se cunoaște²⁰, este *Înger păzitor*. Cele 34 de versuri se pare că nu au fost citite în vreo ședință a societății (fiind vacanță de vară la data când a fost scrisă), iar poezia a fost publicată în *Tribuna*, în 1957, cu titlul cacofonic *Maica Casiana*.

Poeziile ce apăreau în *Musa Someșană* erau criticate de diverși colegi. Criticii urmau ideile maioresciene cerând poeziei trei condițiuni: cea ideală, materială și tehnică. Cel mai activ critic al lui Coșbuc a fost colegul său, Titu Procopian (face observații asupra unui număr de 16 poezii)²¹. În cazul unei traduceri din Petöfi, critica este violentă. Procopian este convins că traducătorul „nu a înțeles ideea” autorului și îi dă colegului său un sfat: „ce nu pricepe să nu traducă”! Principalul neajuns al operelor coșbuciene pare a fi însă ortografia.

Următoarea poezie a cărei dată exactă o cunoaștem, este *Mângâierea poetului*, citită, odată cu poezia *Steluțele*, la 6 februarie 1881, în ședința Societății și publicată în 1956, în *Gazeta literară*. În 1881, poetul era în clasa a V-a și se număra, așadar, printre membrii societății. Conducătorul de pe atunci era profesorul Grigore Pletosu, care „laudă talentul autorului, recomandându-i numai diligență”, după cum reiese din protocol. Prin remarcile făcute, Grigore Pletosu devine primul critic al lui Coșbuc²².

Preocupat îndeosebi de literatură și de folclor, înconjurat de vise, poetul nu „exagerează” cu învățătura, prezentându-se drept un elev mediocru la examenele de bacalaureat. Fiind cu adevărat un examen de maturitate și al maturității, George Coșbuc promovează la limită. Datele examenelor ridică probleme, fiind ambigue. „Publicând *Petru Majoru...* și *Datinile populare* sub titlul „Două teze inedite ale lui G. Coșbuc”, Augustin Z. N. Pop le numea *Două lucrări de clasă*²³ (la limba română: *Datinile de iarnă* și „un medalion Petru Maior”), în vreme ce, reproducând aceleași texte în facsimil, Gavril

*Atunci prin brazi aud mișcare,
Al serii vânt îi legăna,
Și ei cu multă întristare
Mi-au răspuns cu vuiet „ba’!”*

²⁰ Data de 24 iulie 1880 este menționată pe originalul poeziei, păstrat la Arhivele Naționale din Bistrița.

²¹ Gavril Scridon, *Pagini despre Coșbuc*, București, Societatea de Științe Istorice și Filologice, 1957, p. 43.

²² Onisim Filipoiu, *George Coșbuc la Virtus Romana Rediviva*, în *Studii despre Coșbuc*, Cluj, 1966, p. 45.

²³ Augustin Z. N. Pop, *Două teze inedite ale lui George Coșbuc*, în *Limbă și literatură*, XI, 1966, p. 179.

Scridon le considera ‚prima lucrare’ și respectiv ‚a doua lucrare de bacalaureat la literatura română’²⁴. *Petru Maior*, datată 14 mai 1883, nu poate fi în nici un caz lucrare de bacalaureat, afară dacă nu cumva anul e scris eronat, în realitate fiind vorba de 1884. Cea de-a doua teză, *Datinile populare de la nașterea domnului nostru Isus Cristos*²⁵, poartă data de 20 mai 1884, și ar putea fi lucrarea bănuită, deși, în final, nu găsim, conform uzanțelor, nici observațiile profesorului și nici nota acordată. Cea de-a treia teză – *Cauzele și efectele expedițiilor cruciate* – n-a fost descoperită încă și nu vedem, dacă ținem cont de zilele celorlalte examene, în ce dată ar fi fost programată²⁶.

În mod paradoxal, cea mai bună lucrare de bacalaureat este cea de matematică, materie care i-a displicut total, dar la care obține calificativul *calculu bun*. În rest are doar *destulitoriu* (latină, germană, maghiară, greacă). „În ziua de 26 iunie 1884, absolventul gimnazial George Coșbuc răspundea la cele șase obiecte, precizate de regulament, obținând *emininte* la limba latină pentru traducerile din Vergilius – *Aeneis* (II, V. 105) și Tacitus – *Annales* (cartea I, C. 3). La maghiară, istorie, matematică și fizică nu ia decât *destulătoriu*, situație oarecum de înțeles. Ne surprinde însă aceeași notă minimă la limba română, unde profesorul Ioan Ciocan îl examinează din *Latinitatea limbii române în privința formelor*”²⁷.

Perioada nășăudeană este destul de fecundă²⁸, după cum am văzut, fără a se putea însă întrevăde măiestria de mai târziu a poetului. Atunci are loc debutul său, un moment foarte important, dar care, se pare, pentru poet nu a constituit un eveniment demn de reținut. „Despre debutul său tipărit poetul își va aminti, vag de tot, peste ani: ‚Cea dintâi poezie am publicat-o la vârsta de 15 ani într-o foaie pedagogică din Ardeal. N-o mai am și nici nu știu ce era’. Alții însă par a ști mai bine: ‚Ca student în cl. VII liceală a publicat o poezie în foaia pedagogică *Școala practică* redactată de pedagogul Vasile Petri. E vorba de traducerea *Cuvintele Coranului* din Zedlitz (...) tom. II 1883-84, nr. 11-12, febr. Mart. 1884, p.373, neprezentată la societate, trimisă spre publicare în primăvara lui 1883’, când traducătorul era într-adevăr *stud.* cl. VII. Vasile Petri a amânat tipărirea ei, fie pentru că revista nu era, totuși, un periodic de beletristică, ci unul de informație pedagogică și

²⁴ Gavril Scridon, *George Coșbuc în locurile anilor de ucenicie, Bistrița-Năsăud, 1975.*

²⁵ Pentru care Coșbuc nu obține decât calificativul „bunu”.

²⁶ Lucian Valea, *Pe urmele lui George Coșbuc, București, Editura Sport-Turism, 1986, p. 60.*

²⁷ *Ibidem*, p. 61.

²⁸ Onisim Filipoiu, prezintă toate poeziile citite la ședințele societății *Virtus Romana Rediviva, ce s-au păstrat, în George Coșbuc la Virtus Romana Rediviva, în Studii despre Coșbuc, Cluj, Societatea de Științe istorice și filologice, Comitetul regional de cultură și artă, 1966.*

literară, fie că va fi ezitat văzând semnătura traducătorului și știind că regulamentul gimnaziilor le interzicea elevilor să publice în presă”²⁹. Reiese și de aici că poetul nu era foarte grijuliu cu munca lui, se poate deci să nu se fi ocupat direct de apariția primului său volum de versuri, așa cum a afirmat, de vreme ce a fost atât de dezinteresat de debutul său încât nici nu își mai amintea care a fost prima sa poezie publicată, și nici măcar despre ce era vorba în ea. În 1884, tânărul publică și două „Ghicituri”³⁰, demonstrând interesul său pentru această specie populară, de care va fi fermecat până mai târziu.

În clasa a VI-a (1882), câștigă un concurs literar, organizat de direcțiunea liceului, cu traducerea *Cântului al XI-lea*, versurile 567-639, din *Odiseea*. Pe lângă primirea premiului în bani (3 taleri de argint), câștigarea acestui concurs are un rol important în dezvoltarea poetului. Încurajat și de această reușită, dar și de cuvintele frumoase pe care i le adresau profesorii, Coșbuc devine din ce în ce mai interesat de traducerea textelor clasice și nu numai. Aici se găsește germenul dragostei sale față de transpunerea în limba română a operelor din alte limbi, îndeletnicire care l-a consacrat drept cel mai bun traducător al nostru, destinul său împletindu-se cu cel al *Divinei Comedii*.

La 20 martie 1882, Coșbuc citește în ședința societății, balada *Jocul morților*, o traducere din Goethe, iar la 21 mai prezintă un text în proză, intitulat *Despre salutare*, tradus din I.V. Enders. În clasa a VIII-a a scris două nuvele: *Miron și Sorin și Ionel și Firuca*³¹, pe care le-a trimis spre publicare în *Amicul familiei* din Gherla, lui Nicolae Fekete-Negruițu. Ele nu au apărut niciodată sau, se bănuiește, noul tipograf, după moartea lui Negruițu, le-a publicat sub alt titlu³². De asemenea, Coșbuc este autorul unei piese de teatru, *Barba lui Leib Mendelsohn*, rămasă în manuscris, despre a care nu mai știm nimic.

Pe lângă traduceri, Coșbuc începe, în această perioadă, să improvizeze și să adapteze basme, snoave și alte creații populare, dându-le o nouă formă. Această activitate avea să-l caracterizeze pentru multă vreme, poetul devenind cunoscut, mai ales, datorită basmelor populare versificate. Tot la 21 mai, odată cu lucrarea *Despre salutare*, Coșbuc citește și poezia intitulată *În oala acoperită nime nu știe ce e pus*. Este o satiră la adresa unor filozofilor înfrânți de istețimea unui țăran. O va prezenta, din nou, la 21 iunie 1882

²⁹ Lucian Valea, *Pe urmele lui George Coșbuc*, București, Editura Sport-Turism, 1986, p. 58.

³⁰ În *Calendarul pedagogic*, pre anul ordinaru 1885, urmatu de almanachulu Reuniunii Mariane din Nășăud.

³¹ Leon Scridon numește cealaltă nuvelă *Rodovica* (Leon Scridon, *Notițe bibliografice. Amintiri din viața de elev a lui George Coșbuc*, în *Gazeta Bistriței*, VI, 1926, nr.12, 15 iunie, p. 6-8.

³² Iuliu Bugnariu, *Contribuții la viața și activitatea lui George Coșbuc*, în *Coșbuc văzut de contemporani*, București, Editura pentru Literatură, 1966, p. 22.

într-o ședință festivă, ce a avut loc la Hotelul *Rahova* din Năsăud și o va publica, în 1884, în *Tribuna*³³, cu titlul *Filozofii și plugarii*³⁴, deschizându-și definitiv calea către nemurire și închizând-o pe cea către casă, către locurile natale. Părăsind Paradisul, Coșbuc își continuă drumul prin Purgatoriul sibian nebănuind încotro se îndreaptă...

De timpuriu putem întrevădea stilul inconfundabil coșbucian, de exemplu în *La fântână*:

Copilița la fântână
Stă plângând, iar într-o mână
Ținând cofa tot ofta –
Dar de ce? – Nu mă-ntreba.

Știu, inelul de la mână
Că l-a zvârlit în fântână,
Blăstămând din gură greu
Dar de ce? – Ști Dumnezeu!

Atât forma cât și tema poeziei vor fi reluate mai târziu de poet în alte creații.

Ultima poezie, cu care își încheie activitatea la *Virtus Romana Rediviva*, este *Tablou de seară*, citită la 9 martie 1884. Societatea a avut un rol important în formarea artistică și culturală a poetului. Aici a învățat că activitatea pe care urma să o desfășoare trebuia să se facă în comun, prin influențe reciproce, face experiența criticii și învață să plece urechea la vocea celorlalți atunci când este cazul.

Bibliografie

Bugnariu, Iuliu, *Contribuții la viața și activitatea lui George Coșbuc*, în *Coșbuc văzut de contemporani*, București, Editura pentru Literatură, 1966.

³³ *Numerele 188, 189 și 190 decembrie 1884; Gavril Scridon afirmă (în Anii de studenție ai lui George Coșbuc, în Studii despre Coșbuc, Cluj, 1966, p. 107) că poezia ar fi apărut în două numere; cu toate că, nouă ani mai devreme arătase că numerele au fost trei (Pagini despre Coșbuc, București, Societatea de Științe istorice și Filologice, 1957, p. 47). În cartea lui Lucian Valea sunt indicate nr. 183-190, eroare tipografică, probabil, întrucât zilele sunt prezentate a fi două(!)*

³⁴ *Semnând cu anagrama C. Boșcu.*

Calendariu pedagogic, pre anul ordinariu 1885, urmatu de almanachulu Reuniunei Mariane din Năsăud.

Filipoiu, Onisim, *George Coșbuc la Virtus Romana Rediviva*, în *Studii despre Coșbuc*, Cluj, 1966.

Găzdac, Grigore, *Câteva considerații despre orizontul folcloric al gândirii coșbuciene*, în *Arhiva someșană*, I, 1972.

Goga, Octavian, *Coșbuc. Discurs de primire în Academia Română*, 1923.

Greco, Victor V., *Studii de istorie a lingvisticii românești*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1971.

Pop, Augustin Z. N., *Două teze inedite ale lui George Coșbuc*, în *Limbă și literatură*, XI, 1966.

Popper, Jacob, *Celălalt Coșbuc*, Sibiu, Editura Imago, 1995.

Sassu, Vasile M., *Gheorghe Coșbuc. Viața și opera lui*, București, Editura Cartea Românească, 1937.

Scridon, Gavril, *Anii de studenție ai lui George Coșbuc*, în *Studii despre Coșbuc*, Cluj, 1966.

Scridon, Gavril, *Pagini despre Coșbuc*, București, Societatea de Științe Istorice și Filologice, 1957.

Scridon, Leon, *Notițe bibliografice. Amintiri din viața de elev a lui George Coșbuc*, în *Gazeta Bistriții*, VI, 1926, nr.12, 15 iunie.

Șotropa, V., N. Drăganu, *Istoria școalelor năsăudene*, Năsăud, 1913.

Valea, Lucian, *Pe urmele lui George Coșbuc*, București, Editura Sport-Turism, 1986.

Voia, Vasile, *George Coșbuc și poezii germani din secolul al XIX-lea*, în *Studii despre Coșbuc*, Cluj, 1966.